

AFRIKAI NOBEL-BÉKEDÍJASOK

Bagi Judit
okleveles politológus
IDResearch Kft.
bagi@publikon.hu

Az Afrika Tanulmányok ezúttal elérkezett Nobel-díjas sorozatának utolsó állomásához, a Nobel-békedíjat nyert afrikaiak élettörténetének bemutatásához. A legnagyobb számban egyébként e kategória győztesei képviselik magukat a fekete kontinensről, összesen tíz béke Nobel-díjat nyert személy származik Afrikából.

Az elmúlt hónapban két újabb libériai hölgygel gyarapodott a rangos elismerést birtoklók sora. Szomorú hír, hogy az egyik díjazott, Wangari Maathai azóta távozott az élők sorából. A kenyai Maathairól külön cikkben¹ emlékezik meg az Afrika Tanulmányok folyóirat.

A Nobel-békedíj átadó ünnepek érdekessége, hogy a nyertesek a többi díjazottól eltérően nem Svédországban, hanem Norvégia fővárosában, Oslóban vehetik át a kitüntetést. Az eljárás oka nem más, minthogy Alfred Nobel halálának idején a két ország még egy államot alkotott, a hagyomány viszont Norvégia 1905-ben történő függetlenségét követően is fennmaradt.

Nobel-békedíjban a következő kiemelkedő tevékenységet folytató személyek részesülhetnek: „a békekonferenciák előmozdítói, a leszerelési tárgyalások főbb szereplői és a népek közötti testvériség élharcosai, valamint az emberi jogokért küzdők”.

1960	Albert Lutuli Dél-afrikai Köztársaság
1978	Anvar El Szadat Egyiptom
1984	Desmond Tutu Dél-afrikai Köztársaság
1993	Nelson Mandela és Frederik de Klerk Dél-afrikai Köztársaság
2001	Kofi Annan Ghána
2004	Wangari Maathai Kenya
2005	Mohamed El Baradei Egyiptom
2011	Ellen Johnson-Sirleaf és Leymah Gbowee Libéria

Az előző számokban bemutatott élet-történetekhez hasonlóan ismételten a fekete kontinens legdélibb országából, a Dél-afrikai Köztársaságból származik a legtöbb, jelen esetben négy díjazott.

Albert John Lutuli az afrikaiak és egyben a Dél-afrikai Köztársaság részéről is elsőként részesült Nobel-béke-díjban. A fekete afrikaiak jogaiért harcoló mozgalom (1994-től már kormány-párt) az Afrikai Nemzeti Kongresszus (ANC) egykori vezetőjének pontos születési dátuma ismeretlen. Vélhetően 1898-ban látta meg a napvilágot az akkoriban Rodéziának nevezett területen található Bulawayo mellett. Lutuli apja keresztény misszionáriusként tevékenykedett, ám sajnálatos módon fia születése után alig pár évvel meghalt. Anyja így a család őseinek lakóhelyére, a KwaZulu Natal tartományban található Groutvillbe költözött vissza fiá-

Albert John Lutuli

A cikkben szereplő képek forrása: nobelprize.org

val. A helyszín később meghatározó szerepet játszott Lutuli életében, hiszen nagyapja nyomdokaiba lépve 1936-tól a közel húsz éven keresztül Groutvill (törzs)főnökeként dolgozott.

Lutuli 1944-ben csatlakozott az ANC-hez, aktív szerepet vállalva ezzel a fekete afrikaiak diszkriminációja ellen szervezett erőszakmentes mozgalásokban. A tanári képzéssel rendelkező Lutuli különösen szívén viselte az oktatás ügyeit, úgy vélte, hogy a tanuláshoz való jog bőrszintől függetlenül mindenkit megillet. Lutuli 1933-tól az Afrikai Tanárok Egyesületének elnökeként tevékenykedett. A kongregacionalista, kálvinista közösségekben is aktív szerepet vállalt.

A kormányon lévő Nemzeti Pártnak korántsem volt ínyére Lutuli szociális érzékenysége, ezért megfenyegette az akkor már a KwaZulu tartománybeli ANC bizottság tagjaként tevékenykedő Lutulit, amennyiben nem válik meg a mozgalomban betöltött pozíciójától, elbocsátják törzsfőnöki tisztségéből. A lelkes ANC szimpatizáns nem engedett a nyomásnak és feladta törzsfőnöki pozícióját. 1952-ben pedig az ANC elnökévé választották. A Nemzeti Párt reagálva Lutuli kormányellenes tevékenységének folytatására két évre eltiltotta őt mindenféle közösségi eseményen való részvételtől. 1956-ban árulás vádjával mégis letartóztatták és közel egy évet ült börtönben. A politikai életbe 1958-ban tért vissza, 1959-ben viszont újabb retorziókat vezettek be ellene, melyek következtében nem jelentethetett meg publikációkat, illetve öt éven át tizenöt mérföldes körzeten kívül nem hagyhatta el otthonát. A dolog érdekese-

sége, hogy a tilalom mégis feloldásra került azért, hogy Lutulit egy újabb ügyben felelősségre vonhassák. 1960-ban ugyanis nyilvánosan elégette az úgynevezett pass book-ját (igazolvány). A Pass Law Act (1957), azaz „igazolványtörvény” kimondta, hogy „minden egyes 16. életévét betöltött fekete afrikai köteles magánál tartani egy személyi okmányt (pass bookot), mely tartalmazza, hogy hol, mikor és mennyi ideig tartózkodhat az adott személy)”. Lutuli ezzel szolidaritását fejezte ki a sharpville-i mézárásban elhunyt bajtársaival. Lutulit bűnösnek találták, egészségügyi állapotára való tekintettel mégsem kapott letöltendő börtönbüntetést, így visszatérhetett Groutvillebe.

A lakóhelyének elhagyására vonatkozó tilalom még egy esetben, 1961-ben került feloldásra, amikor feleségével Oslóba, a Nobel-díj átadó ünnepségére utazott, hogy átvehesse a neki ítélt elismerést, melyet az apartheid rendszer elleni erőszakmentes küzdelméért nyert el. A tragikus körülmények között 1967-ben elhunyt Lutuli utolsó éveiben magas vérnyomástól szenvedett és látászavarokkal küszködött. Halálát egy vonatbaleset okozta, elütötte egy teherszállító vonat.

A Dél-afrikai Köztársaságból ezt követően **Desmond Mpilo Tutu**, a dél-afrikai anglikán egyház vezetője részesült Nobel-békedíjban. Johannesburg érseke a közelmúltban, 2011. október 7-én ünnepelte nyolcvanadik születésnapját. A kiváló humorú és örökmozgó Tutu életének kilencedik évtizedébe lépve is remekül érzi magát. Öröme mégsem bizonyult felhőtlennek, hiszen egyik legjobb barátja, a XIV. Dalai Láma

Desmond Mpilo Tutu

vízumkérelmének elutasítás miatt nem vehetett rész a Szent György katedrálisban tartott születésnap ünnepségén. Nobel-békedíjat 1984-ben az apartheid rendszer ellenes küzdelméért és a rendszer megszűnése után nyújtott szerepvállalásáért kapott. Nem csoda, hogy a Dalai Láma „Dél-Afrika élő lelkiismeretének” nevezi őt. Az emberiség sorsát a mai napig szívéen viselő Tutu a Nobel-díj mellett még számos kitüntetés tulajdonosa, ezek közül a legrangosabbak a következők: Pacem in Terris díj (1987), Gandhi Béke-díj (2005), A Szabadságért Elnöki Érdemrend (2009).

Desmond Tutu 1931-ben látta meg a napvilágot Dél-Afrika Klerksdrop nevű városában. Gyermekkorában szüleiivel Johannesburgba költözött, ahol bantu főiskolát végzett és tanári diplomát szerzett. Tutu egyébként fizikusnak sze-

retett volna tanulni, de mivel szülei nem tudták finanszírozni oktatását, így apja nyomdokaiba lépve tanárként dolgozott egészen 1957-ig, amikor az akkori kormány által szorgalmazott, a faji megkülönböztetésen alapuló oktatási rendszer (Bantu Education Act) bevezetése ellen tiltakozva kilépett állásából. Pár évvel később Tutu Angliába utazott, ahol a londoni King’s College nevű egyetemen szerzett diplomát teológiából. Ezt követően visszatért otthonába, ahol teológiát tanított. Előadásaiban a Dél-afrikai Köztársaságban élő jogaikat veszített fekete afrikaiak érdekében szólalt fel. Tutu egy levelet is intézett az akkori miniszterelnökhöz, B. J. Vosterhez, melyben az apartheid rendszerbeli dél-afrikai társadalmat egy lőporos hordóhoz hasonlította, ami bármelyik pillanatban felrobbanhat. A levelére válasz soha nem érkezett. Az apartheid rendszert Tutu a nácizmushoz és a kommunizmushoz találta hasonlatosnak. Külföldi tartózkodásait kihasználva a nemzetközi közvélemény figyelmét is igyekezett felhívni a hazájában működő fagyűlölő rendszerre.

Desmond Tutu rendkívüli teljesítményét kiválóan bizonyítja, hogy élete során számos pozíció birtokosaként tudott helytállni. Ezek a tisztségek időrendi sorrendben a következők voltak: Tutu 1972-ben visszatért az Egyesült Királyságba, ahol a Kentben található Bromley-ban az Egyházak Ökumenikus Tanácsa Teológiai Alapjának társigazgatója lett. 1975-től Johannesburg főesperese, 1978-tól a Dél-afrikai Egyházak Tanácsának főtákará, két évig Johannesburg püspöke, 1986–1995 között Fokváros érseke. 1987-től tíz

éven át az Afrikai Egyházak Konferenciájának elnöke.

Feleségét főiskolai tanulmányai alatt ismerte meg, házasságukból négy gyermek született. Hivatalosan a 79. születésnapján jelentette be a közélettől való visszavonulását. 1997-ben prosztatatarát diagnosztizáltak nála, melyből az Egyesült Államokban kapott kezelésnek köszönhetően sikeresen felgyógyult. Tutu hivatalos tisztségei mellett az apartheid rendszer befejezését követően is számos társadalmat érintő kérdésben szerepet vállalt.

A harmadik világot érintő problémák, mint például a szegénység, az AIDS és a nem demokratikus politikai rendszerek iránt is különös érzékenységet mutatott. 2009-ben csatlakozott az Afrika a nők jogaiért (Africa for Women's Rights) mozgalomhoz. Ugyanebben az évben részt vett és előadott az ENSZ Koppenhágában megrendezett klímakonferenciáján.

Élesen bírálja a jelenlegi ANC vezető és elnök Jacob Zuma személyét. A botrányairól elhíresült, nemi erőszakkal és korrupcióval vádolt Zuma, Tutu szerint nem méltó Dél-Afrika elnöki posztjára.

Frederik Willem de Klerk és Nelson Mandela 1993-ben közösen kaptak béke Nobel-díjat az apartheid rendszer békés úton történő felszámolásában nyújtott szerepvállalásukért, illetve egy demokratikus keretek között működő Dél-Afrika alapköveinek letételében való közreműködésükért.

De Klerk az apartheid rendszer utolsó éveiben a Nemzeti Párt tagjaként először oktatási miniszterként, majd 1989-től miniszterelnökként tevékeny

Frederik Willem de Klerk

kedett. A korábban igencsak konzervatívnak bélyegzett politikus 1989-es beszédében szakított a fekete afrikaikat szinte minden életterületen erőszakos szegregációba kényszerítő rasszista rendszerrel és egy faji alapon történő megkülönböztetéstől mentes ország létrejöttéért szólalt fel. Ezt követően az évtizedek óta elnyomott fekete lakosság legnagyobb örömeire engedélyezte az akkoriban csak titokban működő ellenzéki mozgalom, az Afrikai Nemzeti Kongresszus működését és szabadon engedte az akkor már huszónhét éve a Robben-szigeten raboskodó szabadságharcost és ANC vezető, Nelson Mandelát. A már börtönéveinek végén megkezdett tárgyalásokat tovább folytatta Mandelával. A tanácskozások az egyetemes emberi jogokról, illetve az alanyi

Nelson Mandela

jogon járó választójog alkotmányba foglalásáról szóltak.

A Dél-afrikai Köztársaság 1994-es, első demokratikus választását követően Mandela elnökségének idején a helyettes miniszterek egyikeként működött egészen 1996-ig. Ő volt az utolsó fehérbőrű, aki ilyen pozíciót töltött be a Dél-afrikai Köztársaság kormányában. 1997-ben a Nemzeti Párt vezetői pozíciójából is távozott, és nyugdíjba vonult.

Az összes béke Nobel-díjas közül **Nelson Mandela** örvend a legnagyobb népszerűségnek, őt ismerik a legtöbben a világon. A hazájában Madiba becenévre hallgató Mandela életéről számtalan könyv született, ezen kis rövid összefoglaló terjedelmi keretei miatt Mandela életének csak néhány álló-

mása kerül megemlítésre. (Akik bővebben kívánnak olvasni a világhírű afrikai politikus életéről, a következő könyvet ajánlom figyelmükbe: Nelson Mandela (2008): *A szabadság útján*. Budapest: Nyitott Könyvműhely).

A Dél-afrikai Köztársaság első fekete afrikai elnöke egy Mvezo nevű kis faluban született. A dél-afrikai Witwatersrandi Egyetemen végezte jogi tanulmányait. 1944-ben lépett be az ANC-be. Pár évre rá az ANC egyik későbbi elnökével, Oliver Tamboval ügyvédi irodát nyitott Johannesburgban. Az ekkor már a fajgyűlölő rendszert megszilárdító Nemzeti Párt által kormányzott országban ugyanis a fekték jogai nagymértékben csorbultak, soku- kat a legapróbb dolgokért is börtönbe zárták. A már ANC elnökhelyettségé lett Mandela és Tambo a hasonló sorsú fekete afrikaiakat vették szárnyaik alá. Az ANC harcos viszont már nem sokáig élvezhette szabadságát, hiszen 1956-ben kommunista felkelés szításának és hazaárulás vádjával letartóztatták, de a négy évig tartó per végeztével mégis felmentették. Mandela Lutulihoz hasonlóan 1960-ban részt vett a sharpville-i tüntetésen. Itt a később két cikluson keresztül is elnökként működő szabadságharcos számára világhosszá vált az a tény, hogy a fekete afrikaiak kizárólag békés úton nem érhetik el céljaikat, Mandela ezért úgy döntött, hogy amíg a Nemzeti Párt vezetői fegyverrel válaszolnak az ANC kéréseire, addig ők is hasonló módon kénytelenek felvenni a harcot. Ennek köszönhetően megalakult az Umkhonto we Sizwe elnevezésű gerilla katonai szervezet, melyben Mandela töltötte be a főparancsnoki tisztséget.

A legendás vezért 1964-ben életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélték, ám az ANC működése korántsem ért véget Mandela bebörtönzésével. A nemzetközi közvélemény tiszteletét kivívó politikus börtönévei alatt sem esett kétségbe. Saját bevallása szerint mindig is hitt abban, hogy az országát egyszer fekete afrikaiak fogják kormányozni. A Nobel-békedíjas Mandela börtönéveit és élettörténetét egyaránt kiválóan mutatja be az Oscar-díjas Clint Eastwood által rendezett *Invictus* címet viselő film és a *Goodbye Bafana* című mozi.

Mandelának jelenlegi feleségével (aki egyébként a mozambiki elnök özvegye(!)), Graca Machellel történő egybekelését két zátonyra futott házasság előzte meg. Mandela először Evelyn Maset, majd Winnie Madikizela-Mandelát vette feleségül.

Mandela elnöki pozícióját a szintén ANC párttag Thabo Mbeki vette át 1999-ben. Nem sokkal később prosztatarákot diagnosztizáltak Mandelánál is, melynek következtében sugárkezelésen esett át. A béke szimbólumaként is emlegetett ex-elnök születésnapját (július 18.) az ENSZ nemzetközileg hivatalosan „Mandela Nap”-pá keresztelte.

Egyiptomból is többen, eddig összesen ketten részesültek béke Nobel-díjban. Muhammad Anvar El-Szadat 1978-ban, Mohamed El-Baradei pedig 2005-ben nyerte el a rangos elismerést.

Az 1918-ban született **Anvar Szadat** a Nobel béke-díjat az akkori izraeli miniszterelnökkel, Menahem Beginnel közösen, az Egyiptom és Izrael között kötött békeszerződés miatt kapta.

Anvar Szadat

A békeszerződést 1979 márciusában, nem sokkal a Camp David-i egyezmények után írták alá Washingtonban. A szerződés értelmében mindkét ország kölcsönösen elismeri egymást és megszünteti az 1948 óta fennálló háborús állapotokat. Szadat a díjátadón elhangzott beszédében egyértelműen kiemelte, hogy a békét már nagyon régóta várták arab és izraeli oldalról egyaránt.

Szadat szegény család gyermekeként született, összesen tizenkét testvére volt, édesanyja és édesapja Szudánból származott (Szudán és Egyiptom ekkor még egy országot alkotott). A nagyanyja felügyelete alatt nevelkedett fiú különös érdeklődést mutatott a katonaság iránt, így nem bizonyult meglepő fordulatnak, hogy tanulmányait a kairói Királyi Katonai Akadémián végezte.

A diploma megszerzését követően Szadat be is lépett a hadseregbe, ahol elsőként Szudánba küldték. Ott több altiszttel, köztük Egyiptom jövőbeli elnökével, Gamal Abdel Nasszerrel közösen megalapították a titkos kerekasztal között működő Free Officers nevű mozgalmat, melyben Egyiptom brit uralom alól való felszabadításáért, illetve az elhatalmasodott korrupció visszaszorításáért küzdöttek. Szadatot a brit megszállás ellen való tevékenységéért rövid időre börtönbe is zárták. Az élete során számos pozíciót betöltő Szadatot Nasszer elnökségének idején államtitkárrá jelölték 1954-ben. 1960 és 1968 között a Nemzetgyűlés elnöke, 1964-től '69-ig az elnöki Tanács alelnöke.

Nasszer 1970-ben bekövetkezett halálát követően Szadat került Egyiptom elnöki posztjára. A kritikusok viszont nem jósoltak számára hosszú karriert, hiszen az előző elnök bábjának tartották, ő mégis megtartotta pozícióját és igen körültekintően járt el a különböző politikai kérdésekben.

Szadat már 1971-ben megpróbált békét kötni Izraellel, a kísérlet viszont mégsem bizonyult sikeresnek, hiszen sem Izrael, sem pedig az Egyesült Államok nem fogadta el a béke feltételeit. A harcok tehát tovább folytatódtak, majd 1973-ban, az USA és Egyiptom szövetségesei is tüzszünetet követeltek, melynek elrendelése és megszegése után egy újabb tüzszünet következte, októberben zárult le a háború (Jom kippur).

A háború végeztével Szadatot hősként tisztelték hazájában és az arab világban, Izrael viszont ellenségét látta az egyiptomi elnök személyében. Mivel Egyiptom politikai jelentősége nőtt, így

Szuezi-csatornával kapcsolatos béketárgyalások újra középpontba kerültek. Szadat vallási támogatást szeretett volna maga mögött tudni, így mikor 1975-ben az Egyesült Államokba látogatott, egy evangélikus lelkészt is magával hívott az útra. Az USA-ban tett látogatásának köszönhetően a Vatikánnal is szorosabbra fűzte diplomáciájának szálait. Egy évvel később meglátogatta VI. János Pál pápát, aki támogatta az izraeli-arab konfliktus igazságos rendezését.

Szadat 1977-ben Jeruzsálemben is ellátogatott, így ő lett az első olyan arab vezető, aki hivatalos látogatást tett Izraelben. Jeruzsálemben az egyiptomi elnök az izraeli-arab konfliktus esetleges megoldásait vette számba.

Az 1979-ben Washingtonban aláírt egyiptomi-izraeli békeszerződést követően az arabok árulóként tekintettek Szadatra, az USA evangélikus körében viszont igen nagy népszerűsége tette szert. Szadat elnökségének utolsó éveit zűrzavar jellemezte, többször megvádolták korrupcióval, illetve az iszlamisták liberális gazdaságpolitikája ellen is tiltakoztak. Az elnök ellen Kairóban 1981 októberében, Egyiptom Szuezi-csatornán való átkelésének ünnepségén merényletet követtek el. A merényletben az elnökön kívül még tizenegy ember, köztük több katonatiszt vesztette életét.

Szadat elnökségének tizenegy éve alatt új politikai irányvonalat határozott meg Egyiptom számára, eltávolodott Nasszer politikai illetve gazdasági elveitől, és bevezette a (névleges) többpártrendszert. A volt egyiptomi elnök kétszer házasodott. Két feleségétől összesen hét gyermeke született.

Mohamed El-Baradei

Mohamed El-Baradei 2005-ben a Nemzetközi Atomenergia Ügynökséggel közösen a nukleáris energia katonai célokra történő használásának megakadályozásáért, illetve a nukleáris energia békés célú alkalmazásáért részesült Nobel-békedíjban.

Baradei 1942-ben látta meg a napvilágot Kairóban. Szülőhazájában, a Kairói Egyetemen szerzett jogi diplomát 1962-ben, majd az Egyesült Államokbeli New York University School of Law-n nemzetközi jogot tanult. Ide egyébként a '80-as években végén tanárként tért vissza, kutatásokat az atomenergia békés úton történő felhasználásával kapcsolatban végzett.

1964-től az egyiptomi diplomácia területén kezdett tevékenykedni, az ENSZ egyiptomi állandó missziójának

alkalmazásában állt, így részt vett az izraeli-arab béketárgyalásokban és jelen volt Camp Davidben is. Később az egyiptomi külügyminiszter tanácsadójaként működött. 1980-tól az ENSZ-nél a Nemzetközi Jogi Program vezetőjeként dolgozott. Baradei a '80-as évek közepétől a bécsi székhelyű Nemzetközi Atomenergia Ügynökség (NAÜ) tagja, 1997-től 2009-ig pedig az ügynökség főigazgatójaként dolgozott. Munkássága során többször volt kénytelen konfrontálódni az iraki vezetéssel, mert az ország állítólagosan atom- és vegyi fegyverek gyártásával folytatott kísérleteket. Baradei a NAÜ vezetőjeként részt vett a 2001-es, Amerikai Egyesült Államok ellen elkövetett terrorcselekmények következtében Irak fegyverkészleteivel kapcsolatos ellenőrzésében. Az arab származású diplomata egyébként munkája során folyamatosan próbálta felhívni az atomhatalmak figyelmét, hogy az atomenergiát kizárólag békés célokra használják fel.

A 2011-es év elején Egyiptomban kirobbanó zavargások következtében Baradei hazautazott Kairóba, hogy a tüntetők oldalára állva segítse az ország demokratikus berendezkedésbe történő átmenetét. Hoszni Mubarak, egykori egyiptomi elnök viszont nem volt hajlandó tárgyalásokat folytatni Baradeijel, így a diplomata visszatért az osztrák fővárosba.

A ghánai születésű **Kofi Atta Annan** 2001-ben közösen az Egyesült Nemzetek Szervezetével (ENSZ) részesült a rangos kitüntetésben. Az ENSZ és a ghánai fante népcsoporthoz tartozó ősökkel rendelkező Annan kapcsolata igen korán kezdődött. A kétszer

Kofi Atta Annan

újraválasztott, ezáltal tíz éven az ENSZ főtitkári pozícióját birtokló Annan először az Egészségügyi Világszervezetnél (WHO) állt alkalmazásban, majd humán menedzserként és főtitkár-helyettesként is dolgozott az ENSZ-nél. Annant 1997-ben és 2001-ben választották főtitkárrá, egyben ő volt az első fekete-afrikai, aki magáénak tudhatta ezt a pozíciót.

Az angolul és franciául, illetve számos afrikai nyelven tökéletesen beszélő Annan 1938-ban született a Ghánába található Kumasi városában. Tanulmányait a Kumasi College of Science and Technology-n kezdte meg, ahol közgazdaságtanból szerzett alapidipломát, majd az Egyesült Államokbeli St. Pauli-Macalester College-on menedzsment szakon végzett.

Annan a főtitkári pozíció megszerzés előtt egyéb fontos feladatokat látott

el. 1990-ben például szorgalmazta, hogy a nemzetközi küldöttek és a nyugati állampolgárok elhagyják Irakot, miután Irak lerohanta Kuvaitot.

1995 novemberétől 1996 márciusáig az ENSZ főtitkár speciális megbízottjaként működött az egykori Jugoszlávia területén. ENSZ főtitkárként számos kényes politikai szituációban tett tanúbizonyságot kiváló diplomáciai érzékéről, elősegítette például a nigériai politikai berendezkedés demokratizálódását. 1999-ben segítette a Líbia és a Biztonsági Tanács tárgyalásai során kialakult patthelyzet megoldását. 2000-ben biztosította, felügyelte Izrael Libanonból való kivonulását. Legutóbb pedig a 2007-es, véres konfliktusba torkolló kenyai elnökválasztást követő időszakban közvetített sikeresen az egymásnak feszülő felek, a kikuju Kibaki elnök és kihívója, a luó származású Odinga között.

Kofi Annan főtitkári tevékenysége során a civilekkel és az egyéb kormányon kívüli szervezetekkel is megerősítette az ENSZ kapcsolatát. Globális egyezményre szólította fel a vezető hatalmakat, majd arra hívta fel a figyelmet, hogy a piaci szféra tartsa tiszteletben a környezetet és a munkáltatói törvényeket, illetve az emberi jogokat. Végül az ENSZ-ben végzett tevékenységét korrupciós ügyek árnyékkolták be.

Ellen Johnson-Sirleaf Monroviában, Libéria fővárosában született. Miután házasságot kötött James Sirleaf-fel, az Amerikai Egyesült Államokbeli University of Colorado-n és a Harvardon tanult. A közgazdasági és a közigazgatási diploma megszerzése után Sirleaf

Ellen Johnson-Sirleaf

William Tolbert kormányában a pénzügyminiszter-helyettes pozíciót szerezte meg. Az igen magas rangú poszttól Sirleaf 1980-ban kénytelen volt megválni. Egy katonai puccs következtében ugyanis Samuel Doe átvette a hatalmat, és Libéria jelenlegi elnökasszonya öt éves kenyai száműzetésbe kényszerült. 1985-ben Sirleaf újra megpróbálkozott a politikai karrier lehetőségével, így a libériai szenátusba jelöltette magát. Doenak korántsem volt inyére az ambiciózus hölgy törekvése, ennek következtében Sirleafet még a kampány idejében letartóztatták, és tíz év börtönbüntetésre ítélték. A rá kiszabott büntetésből végül csak rövid időt volt kénytelen fegyházban tölteni. Szabadulását követően rögtön megragadta az alkalmat és Washingtonba távozott, Libériába csak

1997-ben tért vissza, már a Világbank képviselőjeként. Sirleaf politikai karrierjének csúcspontját 2005-ben az elnökválasztás megnyerésével érte el. Ezzel a fekete kontinens egészén ő az egyetlen demokratikus úton megválasztott nő államfő. Ellen Johnson-Sirleaf a libériai, és egyben Afrika első elnök asszonyának beiktatása különös jelentőséggel bírt a kontinensen élő nők önbecsülését és az egykori, ám mára már korántsem korhű tradícióktól való elszakadását illetően. „Ha Ellen képes volt arra, hogy elnökasszonnyá legyen, akkor én egy következő Ellen akarok lenni” – vallják a lelkes libériai diáklányok. A libériai lányok elmondása szerint sokuk Sirleaf beiktatása előtt álmodni sem mert arról, hogy valaha felsőfokú tanulmányokat folytasson. Most viszont az elnök példáját követve a határozottság birtokában ki mernek állni álmaik mellett, és tovább akarnak tanulni. Sirleaf intézkedéseinek köszönhetően a libériai kormánynak még a falusi, mezőgazdasági munkából élő családok lánygyermekai tekintetében is jelentős eredményeket sikerült elérnie. Libériában 2006-ban törölték el a tandíjat, ennek következtében két év alatt 82 százalékra emelkedett az általános iskolai oktatásban résztvevő diákok száma. A kormány 2006 óta egyébként nemzeti prioritásként kezeli a lányok beiskoláztatását. A nyugat-afrikai országban zajló 2011-es választások a cikk megírásának idején még folyamatban vannak.

2011-ben Sirleaf két hölgygel megosztva részesült a béke Nobel-díjban. Egyikük Leymah Gbowee szintén libériai, Tawakkul Karman pedig jemeni állampolgárként tudhatja magáénak az összesen másfélmillió dollárral járó

Leymah Roberta Gbowee

rangos elismerést. A bizottság mindhárom női aktivistának díjazását a következőképpen indokolta: „erőszakmentes küzdelmet folytattak a nők jogaiért, a politikai részvételért és a békéért”.

Sirleaf szintén számos rangos elismerést tudhat még magáénak. 2007-ben elnyerte az Amerikai Egyesült Államok Elnökének Szabadság Medálját. A Newsweek amerikai hetilap 2010-ben a világ tíz legjobb államfője közé választotta, a The Economist gazdasági folyóirat pedig Libéria legjobb elnökének nevezte őt.

A másik libériai Nobel-díjazott, **Leymah Roberta Gbowee** is jelentős szerepet vállalt a nyugat-afrikai ország társadalmának jobbá tételében. Gbowee irányította azt a békemozgalmat, mely 2003-ban a nők bevonásával

sikeresen vetett véget a második libériai polgárháborúnak. A híres békeaktivista 1972-ben látta meg a napvilágot, szüleivel és három testvérével Monroviában éltek. A nyugodt családi légkört az 1989-ben kirobbanó polgárháború zavarta meg. Az ekkor 17 éves Gbowee a polgárháború kezdetének hatására részt vett egy, az UNICEF által szervezett tanfolyamon, ahol szociális munkásként a harcból visszatértek sérüléseinek ápolási módját sajátította el. A három hónapos kurzus végeztével párjával és két kisgyermekével a biztonságos körülmények közötti élet reményében Ghánába költöztek. Az élet a szomszédos országban viszont korántsem bizonyult zökkenőmentesnek, hiszen a Gbowee család pénz és élelem nélkül menekülteként tengette napjait. Később visszatértek Libériába, ahol Gbowee egy, a háborúból visszatértek traumáinak feldolgozását segítő program berkein belül önkéntes szociális munkásként kezdett dolgozni, elindítva ezzel békeaktivista karrierjét. A polgárháború által fizikai és pszichés területen okozott károkat helyrehozni kívánó programhoz a református és katolikus egyház aktivistái is csatlakoztak.

Gbowee diplomát 2001-ben a Mother Patern College nevű főiskola egészségügyi karán szerzett, majd a háborút megjárt katonagyermek rehabilitációján kezdett dolgozni.

Munkája során és négy gyermek édesanyjaként Gbowee ráeszmélt arra, hogy a társadalomban számottevő változás kizárólag a nők bevonásával érhető el. Munkája során a libériai békeaktivista megismerkedett Sam Gbaydee Doeval, egy nyugat-afrikai békeszervezet (West

Africa Network for Peacebuilding) igazgatójával. Gbowee aktív szerepet vállalva különböző konferenciákon és értekezleteken vett részt a WIPNET (The Women in Peacebuilding Programme Network) részéről, így nem csoda, hogy hamarosan szervezet vezetőjévé nevezték ki. Gbowee tehát két állást birtokolt egyszerre, igaz WIPNET-ben betöltött pozíciójáért nem kapott fizetést. Gboweet legnagyobb akciójának végrehajtásában egy álom inspirálta, melyben Isten a következőt nyilatkoztatta ki számára: „Egyre több nő imádkozik a békéért”. Az álom hatására Gbowee és társai minden eszközt megragadtak annak érdekében, hogy minél több hölgy támogatót szerezzenek. A polgárháború befejezéséért folytatott kampány keretében a helyi keresztény és muszlim nők együtt énekeltek és imádkoztak a városok terein, illetve erőszakmentes tüntetéseket szerveztek a zsarnoki uralmat gyakorló elnök, Charles Taylor ellen. A hölgyek 2002-ben néhány hónapig tartó szex sztrájkot is szerveztek, mely jelentős médianyilvánossághoz segítette őket. Hogy a lelkes békeaktivista nők még inkább felhívják magukra a figyelmet, egyen fehér pólót viseltek, rajta a WIPNET logójával.

A libériai polgárháború hivatalosan 2003 augusztusában ért véget. A választást pedig a Gbowee által is támogatott Sirleaf nyerte. Gbowee természetesen tovább folytatta békeaktivista tevékenységét. Tanulmányait az Egyesült Államokbeli Eastern Mennonite Egyetemen folytatta, ahol szintén konfliktusmegoldással kapcsolatos előadásokat hallgatott, diplomát pedig 2007-ben szerzett. A családjától való távollét miatt rendkí-

vül nehéz lelki helyzetben lévő Gbowee alkohol problémával is küszködött, melyből azóta sikerült gyógyulnia.

Amint azt az élettörténetekből láthattuk a tíz Nobel-békedíjat nyert afrikai személy szinte mindegyike komoly megpróbáltatásokon ment keresztül mire elnyerte a világhírnévvvel járó elismerést. A Nobel-díjasok békéért és az emberiség jobbá tételéért folytatott nehéz, de kitartással teli küzdelme tehát méltán szolgálhat példaként minden egyes fekete kontinensbeli ember számára.

A saját hazájukban, illetve nemzetközi szinten is kiemelkedő teljesítményt nyújtó afrikai civil élharcosok és politikusok sikerei remélhetően követhetőnek és hitelesnek bizonyulnak a fekete kontinens, de az egész világ számára. Az Afrika Tanulmányok pedig méltán reménykedhet abban, hogy a közeljövőben még több afrikai sikertörténetet tud bemutatni Olvasói számára.

Jegyzetek

- 1 Maathairól ld. még Tarrósy István Maathai-portróját az Afrika Tanulmányok 2007. I. évf. 2. számában, illetve a Kitekintő portálon: http://kitekinto.hu/afrika/2011/10/02/wangari_maathai_oroksege/

Felhasznált irodalom

- Albert Lutuli Biography, Noberprize.org.
http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/peace/laureates/1960/lutuli.html
- Anwar al-Sadat Biography, Noberprize.org.
http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/peace/laureates/1978/al-sadat.html
- Desmond Tutu Biography, Noberprize.org.
http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/peace/laureates/1984/tutu.html

Nelson Mandela Biography, Noberprize.org. http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/peace/laureates/1993/mandela.html
 de Klerk Biography, Noberprize.org. http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/peace/laureates/1993/klerk.html F.W.
 Kofi Annan Biography, Noberprize.org. http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/peace/laureates/2001/annan.html
 Mohamed El Baradei Biography, Noberprize.org. http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/peace/laureates/2005/elbaradei-bio.html
 Ellen Jhonson-Sirleaf Biography. <http://www.biography.com/people/ellen-johnson-sirleaf-201269>
 Leymah Roberta Gbowee Biography. <http://www.africansuccess.org/visuFiche.php?lang=en&id=1030>

Dr. Békefy Lajos: Desmond Tutu (80): szólítsatok csak Nőé bárkájának. <http://mindennapi.hu/cikk/vilaghir/desmond-tutu-80-szolit-satok-csak-noe-barkajanak/2011-10-08/8252>
 Bartis Ervin: Egy béke-Nobel-díj margója <http://www.kronika.ro/index.php?action=open&res=56550>.
http://www.fmh.hu/kulfoldi/20111007_kiosztottak_nobel_bekedijat/2
 Bagi Judit (2010): Híres és hírhedt afrikai elnökefelesek. *Afrika Tanulmányok* IV. évf. 3. szám. 6-12. o.
 Bagi Judit (2010): A nők politikai szerepvállalása és az oktatás a szubszaharai Afrikában In: Tarrósy István (szerk.): *Fenntartható Afrika*, Publikon Kiadó, Pécs.
 Tarrósy István (2008): Befolyásos Nők Klubja: Ellen Johnson-Sirleaf. *Afrika Tanulmányok* I. évf. 3. szám. 62-64.

AJÁNDÉK KARÁCSONYRA!

MIHÁLFFY BALÁZS

MPILO

Nem csak mesék Afrikáról

Fekete történetek a fekete kontinensről

Globális kártyaparti zajlik. Már több mint egy évtizede tart. A tét Afrika.

Az amerikai, az orosz, az indiai, és az afrikai ülnek az asztal körül.

Afrikának egyetlen aduja van: a nyersanyagok és ásványkincsek. Az amerikai magabiztos. A kínai kiismerhetetlen. Az orosz ügyesen lavírozik. Az indiai figyel és kivár.

Hogy ki áll nyeresre? Nagyon változó. Nem tudni ki mit lép...

Az MPILO egy groteszk, de nagyon élvezetes, szerethető és cinikus mesevilágba repíti az olvasót. Ez a világ Afrika, a minden ízében és érintésében fekete kontinens, amely a nemzetközi politika sodrásában próbálja megtalálni a helyét és szerepét. Nem könnyű feladat, mert a nagyhatalmi érdekek, a globális gazdaság szereplői és a gátlástalan kalandorok időről időre világosság teszik: fejlesztésekre csak akkor kerülhet sor, ha cserébe megkapják Afrika kincseit.

A szerző hosszú évek óta Afrikában él. Könyvében saját tapasztalatait írja meg, maga is jelen van néhány történetben. A nagy afrikai menetelés groteszk leírása a nagyhatalmakról ad szatirikus tükröképet, egyben titkon sejtet valamit, ami Afrikából elindulhat. A féldrész 20. századi történelmét és jelenkori lehetőségeit személyes történeteken keresztül ismerhetjük meg.

2690 Ft

publikon

KIADÓ

A kötet megrendelhető a kiadótól a www.publikon.hu portálon és az afrika@publikon.hu email címen.

Továbbá decembertől megvásárolható az Alexandra könyvtárházakban és független könyvesboltokban.